

Слово — першому автору “Джмеля”

Коли я гортаю сторінки пам'яті, мене не поминає теплий спогад про початок співпраці з журналом “Дошкільне виховання”. Саме тут як науковець знайшла розуміння і підтримку. Мої доробки радо приймалися журналом і щедро доносилися до великої освітянської аудиторії.

А потім народилися чудові журнали-“бруньки”, співпраця з якими давала мені велику радість співтворчості. І “Джміль”, і “Палітра педагога” на довгі роки стали надійними супутниками у наукових пошуках. Саме на їхніх сторінках побачили світ нові технології естетико-екологічного розвитку дитини. Коли я передивляюся опубліковані тут матеріали, серце радіє від живої енергії цих журналів, які послідовно спрямовують освітян на творчий саморозвиток в ім'я реалізації найвищих педагогічних цілей. Кожна стаття, кожний малюнок зігріті справжньою любов'ю до дитини, щирим піклуванням про її успішний духовно-емоційний розвиток.

Тож зичу нашим улюбленим журналам продовжувати високо тримати планку і радувати своїх читачів найкращими здобутками у сфері науки й освітньої практики.

З любов'ю і вдячністю, Галина Тарасенко

Від редакції

Галина Сергіївна Тарасенко — постійний автор і друг редакції. Її статті і в “ДВ”, і в “Палітрі педагога”, присвячені естетико-екологічному вихованню дітей, відрізняються глибиною, змістовністю, глибоким проникненням у проблему.

Особливо переконливим підтвердженням цього є ведення Літературної студії в журналі “Джміль” (1997–1998 рр.). На початку становлення цього часопису Галина Сергіївна напрочуд тонко настроїлася на камертон задуму цього видання, адресованого водночас і дорослим, і дітям.

Залучаючи високохудожній літературний матеріал, автор вводила дітей у світ природи, впливаючи на їхні почуття, показуючи довкілля в усій красі, розкриваючи привабливість і сонячного ранку, і похмурої днини, прищеплюючи любов до рідної землі на все життя.

Як завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти Вінницького педуніверситету Галина Тарасенко виплекала науковців, які з успіхом презентують цікаві науково-методичні матеріали на сторінках наших видань.

Екологічна наступності

На сьогодні дедалі актуальнішою стає проблема формування у молодих поколінь духовної культури як домінантного утворення в структурі особистості. Водночас очевидним є дисонанс між проголошеними гуманістичними орієнтирами сучасної освіти та авторитаризмом, що й досі

переважає у вихованні, між потребою в розробці особистісно орієнтованих виховних технологій та ортодоксальними методами і формами виховання. На цьому тлі особливо значущою є проблема реалізації наступності у вихованні дітей різних вікових категорій. Зокрема, гуманістичне спрямування сучасної освіти спонукає до пошуку можливостей “пом'якшити” перехід вихованця з дошкільного у шкільне дитинство, оптимально використати в школі суспільно-культурний досвід, набутий у дитячому садку.

Тож закономірним є посилення інтересу науковців до проблеми оптимізації фахової підготовки педагогів, до реалізації наступності між дошкільною та початковою освітою (А. Богуш, Н. Бібік, В. Бондар, Н. Гавриш, О. Кононко, Ю. Косенко, Н. Кудикіна, Т. Поніманська, О. Савченко, І. Шапошникова та ін.).

Дослідники одноставно підтримують думку про те, що педагоги, які працюють з дошкільнятами та молодшими школярами, мають взаємно узгоджувати зміст, методи і форми роботи.

Олександра Савченко, зокрема, слушно зазначає: “Початкова школа, зберігаючи наступність із дошкільним періодом дитинства, протягом чотирьох років в умовах цілеспрямованого навчання і виховання забезпечує подальше становлення особистості дитини, її інтелектуальний, фізичний, морально-етичний, мовленнєвий, естетичний, соціальний, емоційно-вольовий розвиток”. Ідеться про

естетика в реалізації дошкільної та початкової освіти

Сприйняття природи як морально-естетичної цінності, одвічної краси і гармонії — основа екологічної естетики та ключ до формування духовно багатой, цілісної, творчої особистості дитини як у дошкільному віці, так і в подальшому шкільному житті. Вміння мудро, доцільно застосовувати цей ключ у педагогічній діяльності — важлива складова професійної майстерності вихователя та вчителя. Основні ціннісні орієнтири та стратегії організації пізнання дітьми природного довкілля з урахуванням наступності між дошкільною і початковою освітою розкриває **Галина ТАРАСЕНКО**, доктор пед. наук, професор Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського.

дбайливе ставлення не лише до інтелектуальних надбань, а й до сформованих у дошкільному дитинстві особистісних утворень, з якими діти приходять до початкової школи.

У контексті реалізації **принципу природо-відповідності** навчально-виховної роботи з дітьми дошкільного і молодшого шкільного віку особливо багато важить **організація пізнання ними природного довкілля**.

Саме цей аспект роботи може стати надійним “містком” для гармонійного переходу дошкільника до шкільного навчання, дає змогу уникнути змін, що лякають і травмують дитину.

Досягти цього можна за умови максимальної орієнтації вихованців на цілісне (не однобічне!) сприйняття природи.

Принцип цілісності

У сучасних дослідженнях (Т. Байбара, В. Ільченко, Т. Мантула, Н. Лисенко, Н. Коваль, З. Плохій, Н. Пустовіт, Т. Пушкарьова та ін.) розглядається проблема формування екологічного мислення дітей саме на основі **холістичного** (цілісного) **підходу до пізнання природи**. За філософією холізму, кожний об’єкт слід вивчати з погляду його “неподільності”, що є не механічною сукупністю частин, а квінтесенцією особливого духовного чинника — цілісності. Принцип педагогічного холізму **передбачає** обов’язкову опору не лише на раціональне осягнення дитиною дійсності, а й на інтуїтивно-ірраціональне “уживання” її в контексті вікових і ментальних особливостей сприймання та оцінки світу. Це, по суті, спроба **об’єднати раціональне й чуттєве, теоретичне й духовно-практичне пізнання природи**.

Цілісність пізнання дітьми природи може бути забезпечена гармонією інтелектуальних, емоційно-естетичних і практично-творчих аспектів її сприйняття та оцінки. **У період дошкільного дитинства вихованці більше орієнтовані на чуттєво-захоплене пізнання навколишнього світу, який вони синкретично сприймають як органічне ціле без розмежування на класи, типи і розряди**. В уяві дошкільника природа

постає як гармонійне злиття її живих і неживих об’єктів у розмаїтті виразних чуттєво-естетичних характеристик (кольорів, форм, пропорцій, звуків, запахів, тактильних і смакових особливостей тощо). Діти легко персоніфікують результати сприйняття природи, наділяючи її об’єкти людськими рисами, почуттями. Перебуваючи в полоні казково-фантастичного сприймання світу, малюки здебільшого щиро, без упередження сприймають і оцінюють будь-яке живе створіння.

Молодший школяр ще добре пам’ятає образну картину природи, що склалася в дитинстві. Його ество прагне так само, як і раніше, чуттєво-радісно пізнавати навколишній світ. Утім, у процесі реалізації дидактичних функцій **початкова школа нерідко надто швидко й безжально руйнує цей тип сприйняття та оцінки, переводячи дітей у світ утилітарних оцінок і поділу на “корисне — шкідливе”**. Причина цього здебільшого — емоційно-психологічна неготовність учителів початкових класів до адекватного (природовідповідного) опрацювання результатів сприйняття дітьми довкілля. “Дидактизована” професійна свідомість такого вчителя стримує рефлексивні процеси, мимоволі згортає інтроспекцію досвіду власного дитинства, гальмує процеси формотворення в реалізації наступності дошкільної та початкової освіти.

Дошкільня з притаманним йому сонячно-емоційним креативом активно сприймає, адекватно оцінює і — найголовніше — системно впроваджує ідеї екологічної естетики. Уроки милування природою, театр природи, система творчих хвилин (етюдів) на природничі теми, трудові справи в природі, використання досвіду етностетики та етноекології — неповний перелік засобів, методів та прийомів у палітрі вихователів, які допомагають прищеплювати дітям любов до природи, сприймати й відчувати її красу, близькість до неї.

Самопідготовка педагога

Як же досягти наступності дошкільної та початкової освіти? Надійним шляхом **самопідготовки педагогів** (як учителів початкових класів,

так і вихователів дошкільних навчальних закладів) до організації цілісного пізнання дітьми природи вважаємо актуалізацію власного вітагенного досвіду в контексті фахових орієнтирів.

Вітагенний досвід (вітагенний — той, що сприяє розвитку життя) варто тлумачити як квінтесенцію життєвого досвіду педагога, що забезпечує самодетермінацію особистості.

Це досвід, по суті, розвитку власного життя серед природи і суспільства; він завжди віддзеркалює, з одного боку, соціокультурні надбання, з іншого — індивідуальне їх переживання конкретною людиною. У ньому акумульовано життєву енергію людини, концентровано виражено її базову потребу в самореалізації. Тому вітагенний досвід є результатом самопізнання, самоорганізації людиною свого “Я”, осягнення нею власної суті, осмислення свого людського призначення.

Реалізація вітагенного принципу в самопідготовці педагога забезпечує необхідну фахову рефлексію. Час — простір — природа — культура — це ті проєкції, які створюють в його свідомості картину світу, дають змогу споглядати, відчувати, обдумувати світобудову, власне місце в ній, шляхи самоствердження в соціумі через самореалізацію себе в професії. Опора на власний вітагенний (життєвий) досвід допомагає педагогові органічно актуалізувати вітагенну інформацію, що вже стала його особистісним надбанням, відклалася у резервах довгочасної пам’яті й перебуває в стані постійної готовності до актуалізації в різних педагогічних ситуаціях.

До вітагенної інформації, насамперед, слід віднести **пам’ять дитинства**, яка є основою емоційно-естетичної рефлексії людини щодо природи. В ній міцно закарбовано зв’язок з рідним краєм, насамперед як спогад про етноприроду.

Досвід пережитих вражень стає найвагомішою детермінантою досвіду, що складається в поточний момент. Враження дитинства утворюють у пам’яті педагога певний блок, що концентровано фіксує емоційно-естетичні рефлексії, пов’язані з природними об’єктами та явищами. В емоційній пам’яті генералізуються сприйняті враження: з багатьох слідів, залишених пережитим, утворюється одне велике, розширене й поглиблене “згадування” про власне дитяче світосприйняття.

У пам’яті кожного педагога зберігається величезне багатство пережитих вражень від зустрічей з природою, але мало хто вміє доречно використовувати їх у педагогічному процесі. Проте “еруптивність підсвідомої сфери” (І. Франко), тобто **здатність** час від часу **піднімати комплекси давніх конкретно-чуттєвих вражень** на рівень усвідомлення — надзвичайно цінний компонент у структурі професійних умінь вихователя.

Фотоконкурс «Наші діти»

Милювання красою весняного цвітіння зігріває серця дітей, захоплює їх.

(ДНЗ “Казка”, смт Веселе, Запорізька обл.)

Педагог повинен уміти вчасно “розбудити” власну емоційну пам’ять і включити її в процес оцінювання природи. В цьому контексті вітагенний досвід вступає в тісний зв’язок із системою вже набутих ціннісних орієнтацій, ламає усталені, прагматизовані стереотипи сприйняття та оцінювання природи, відновлює безкорисливу чистоту дитячого погляду на світ. Тому в системі самокорекції ціннісної сфери безперечно корисним для педагога може стати прийом **цілеспрямованого відживлення своїх найперших емоційних вражень від контактів з природним середовищем**. Час від часу корисно занурюватися в системні спогади-медитації, наприклад: *Квітка мого дитинства. Мій лагідний казковий звір. Пахощі батьківського саду. Коли дерева були великими. Коли сонце було яскравішим, а трава зеленішою. Моє “снігове” дитинство. Осіннє золото дитячих мрій. Радість дитячих весен тощо.*

Природа — соціальна цінність

Ціннісне ставлення до природи — могутнє підґрунтя виховного потенціалу педагога.

Без розуміння природи як духовно-естетичної цінності будь-яка діяльність, пов’язана з нею, набуває буденно-утилітарного характеру. Та й педагогічний інструментарій виховного впливу за таких обставин неминуче примітивізується. Таким чином, перед освітою постає нагальна потреба **визначити стратегічні ціннісні орієнтири організації пізнання дітьми природи (з урахуванням наступності між дошкільною і початковою освітою).**

Проте педагоги й досі не визначилися в цьому питанні до кінця — якщо в дошкільній природі є сферою життєдіяльності й інтересів малят, оспіваною митцями, то в початковій школі природа представлена насамперед як об’єкт наукового вивчення, що й зумовлює форми й методи навчально-виховної роботи. Водночас увага майже не акцентується на тому, що **природа є соціальною цінністю**, яка визначається **моральними та естетичними імперативами**, виробленими людською культурою. Результатом справжнього пізнання природи має стати суб’єктивне (індивідуальне) відображення її багатогранної соціальної цінності у свідомості вихованців, що закарбовується в системі їхніх ціннісних орієнтацій.

Не можна забувати й про те, що система освіти детермінується суспільними цінностями, які накладають відбиток на професійне мислення педагога. Серйозною перешкодою в цьому сенсі є панування у суспільстві утилітарної психології, яка, зрештою, і визначає ціннісні параметри ставлення до природи, що зумовлює неправильне розуміння її вітальної (*vita* — життя) цінності. Вітальна (життєва) значущість природи здебільшого тлумачиться не як фундаментальна цінність буття, а як сукупність утилітарних, суб’єктивних значень. Але ж **вітальну цінність природи в жодному разі не варто зводити до цінності утилітарної, оскільки ця цінність, в свою чергу, забезпечується цінностями моральними та естетичними**.

Вітальна цінність природи сама собою, як показує суспільна практика, не може бути єдиним чинником, на якому будуються погляди, основою мислення педагога. Без опори на духовні цінності будь-яка життєва значущість об’єктів і явищ навколишнього світу не є гарантом їх

“недоторканості” в межах байдужо-цинічного ставлення споживача. Домішок утилітарної, суто практичної зацікавленості можемо спостерігати в багатьох формах пізнання природи.

Там, де домінують утилітарні цінності, навіть наукове знання про природу перетворюється на бездуховне, що призводить до загибелі живого, стає причиною екологічних лих.

Педагог, який працює з маленькими дітьми, обов’язково має розуміти: будь-яке знання про природу, що дається вихованцям, має ґрунтуватися на духовно-ціннісній основі, тобто поєднувати об’єктивно-науковий і суб’єктивно-ціннісний підходи.

Екологічна естетика

Для гармонізації власного мислення педагогові варто час від часу коригувати своє ціннісне ставлення до природи, максимально орієнтучись на кращі моделі суспільної практики щодо розв’язання екологічних проблем. У складній ієрархії цінностей належне місце має посісти **естетична цінність** природи, що, як у дзеркалі, відбивається у духовних цінностях суспільства. Тому вихователі так важливо акцентувати увагу на гармонізаційному впливі *екологічної естетики*, коли краса природи сприймається як внутрішньо зумовлена, цілком об’єктивна та реальна її властивість. Краса природи зумовлюється своєрідними взаємозв’язками всіх фізичних, хімічних і біологічних властивостей, які утворюють сукупність інформативно насичених ознак. **Аналізуючи естетичні властивості природи, варто акцентувати увагу на таких проявах її краси, як розмаїтість форм, звуків, запахів; світло й колір; пропорція, симетрія, ритм і аритмія, гармонійність і дисгармонія; розмірність, єдність різноманіття, цілісність, доцільність; характерна текстура поверхні тощо.**

Екологічна естетика виходить з розуміння того, що **все в природі є естетично цінним і заслуговує на схвалення**. До потворних у природі можна віднести хіба що ті природні феномени, в яких порушено життєві процеси: хворі тварини (мутанти), зламані дерева, зруйнована (внаслідок пожежі, вибуху, шторму, варварської дії людини) природа. Але не можна вважати потворними природні життєві процеси з притаманною їм складністю, що передбачають навіть загибель як драматичну необхідність для забезпечення біологічної стабільності екосистеми. Потворне ж виникає, зазвичай, у результаті екологічної шкоди, якої зазнає природа від жорстокого і нерозважливого втручання в неї.

Сьогодні в екологічній естетиці простежується тенденція до переходу на більш широкі й змістовні з екологічного погляду оцінні критерії.

Фотоконкурс «Намні діти»

Зустріч з тваринами — завжди велика радість для дошкільнят.

(Надіслала Наталя Кужель, ДНЗ “Колобок”, смт Оржів, Рівненська обл.)

Природа • Художнє слово

З'явився новий термін — **екологічна краса** — як комплексна, складна, раціональна краса, що оперує категоріями економності, простоти тощо. Такий підхід дає педагогові новий ключ до пояснення дітям особливостей функціонування, врешті доцільності, екологічної системи.

Опановуючи нові критерії оцінки природи, важливо осмислити той факт, що естетичне — це самостійна життєва цінність, яка безкорисливо споглядається; це безпосередня виразність будь-яких явищ дійсності (О. Лосев). Тому естетичне є не лише гарним — насамперед, воно виразне, навіть дисгармонійне і суперечливе за ознаками, умовами, формами прояву. Філософи, зокрема, не раз наголошували, що природа не є прекрасною в усіх своїх проявах, хоча наміри в неї завжди найкращі (Й. В. Гете).

Центральна позиція

Самопідготовка сучасного педагога до методологічно правильно організації пізнання дітьми природи передбачає *апріорне схвалення всього, що існує в природі*. Саме з такої позиції (центральної в екологічній естетиці) педагогам легше забезпечити наступність “дошкільного” та “шкільного” світосприймання дітей. Саме з таких позицій педагог без зусиль розкриє цілісність і гармонійність природних явищ, пояснивши вихованцям, що **не кожний об’єкт чи істота в природі підлягають оцінці “гарне”, “прекрасне”, але кожний об’єкт, явище, істота мають право вважатися естетично виразними**.

Педагоги, які включили у власну педагогічну палітру поняття “естетично виразного” в природі, ніколи не дадуть дітям моральної санкції на знищення так званих шкідливих і потворних тварин. Від такого педагога вихованці дізнаються,

що природа не знає потворного; що найогидніші, з погляду обивателя, комахи чи плазуни є естетично виразними, досконалими організмами з погляду, скажімо, біології. Наприклад, вважаємо за доцільне проводити з дітьми 5–7 років цикл бесід про естетичну виразність земноводних: “Красунька оката сидить на лататті”, “Жабка — болотяна балерина”, “Плавчиня-чемпіонка”, “Чарівність жаб’ячого хору”, “Холоднокровна царівна” тощо. Таким чином діти упевняться, що жаби зовсім не страшні й не огидні — вони не тільки потрібні природі та людині, а й дивовижно неповторні, тобто естетично виразні.

Як висновок зазначимо: **грамотний учитель початкових класів завжди дбайливо “надбудуватиме” світосприйняття учнів, з яким ті прийшли до початкової школи, оптимально враховуючи досвід дошкільного дитинства**.

А для того, щоб справді успішно виконувати цю важливу місію, конче потрібно налагодити тісне співробітництво з дошкільним закладом: знайомитися з життям дітей там, брати участь у цікавих заходах, пов’язаних з ознайомленням з природою, відвідувати заняття. Таке співробітництво стане в пригоді і вихователям, які матимуть можливість краще зрозуміти вимоги вчителів до підготовки майбутніх школярів.

У сучасних дітей конче потрібно формувати цілісний погляд на природу, в якому злилися інтелектуальні, емоційно-естетичні та практично-творчі підходи до її сприйняття та оцінки. Надійним підґрунтям такої цілісності може стати екологічна естетика, яку в прийнятних формах корисно освоїти як вихователям дитсадків, так і учителям початкової школи.

Пропонуємо фрагменти з *Літературної студії журналу “Джміль”* за авторством *Галини Тарасенко*. Замислимося разом з дітьми над таємницями краси й виразності весняних барв, звуків. Спробуємо якнайповніше визначити їхні особливості, адже вони надають весні неповторного характеру...

Малюємо словом ВЕСНУ

Наша *Літературна студія* ставить за мету допомогти хлопцям і дівчаткам краще відчувати слово, розуміти його виразні можливості, ознайомити їх з художніми прийомами, навчити краще бачити, відчувати, чути навколишнє, а отже, й точніше, яскравіше, переконливіше передавати свої враження, думки, почуття у власних творах.

Розпочинаємо заняття. Нехай його темою буде “Весна”. Спробуємо відтворити словом красу та своєрідність весни. Чи любите ви цю пору року? Що найбільше привертає увагу, вражає в ній? Що найперше виникає у вашій уяві при згадці про весну? Може, весняне небо? Воно справді особливе: *високе, прозоре, з чудовими пухнастими хмарками*, яких не побачиш узимку. Ці хмарки бувають різні і нагадують: вату, пір’ячко, купки снігу, крижинки ... а що ще? Продовжте.

Як ви гадаєте, чому хмари іноді порівнюють з вітрильниками або білоголовими конячками? Придумайте свої порівняння. Давайте разом прочитаємо вірш **Володи-мира Лучука**, який створив дуже привабливі образи весняних хмарок.

Сіла хмара на коня.
Хмара хмару доганя.
Вітер збоку як набіг —
Збив коня відразу з ніг.
Випустила хмара віжки
І пішла за обрій пішки...

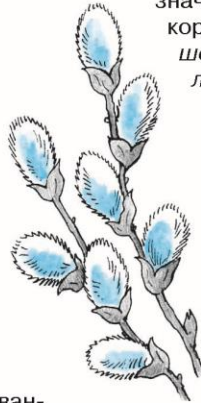
А тепер поміркуймо, чи бажані гості весняні хмарки. Чого найбільше жадає спрагла земля? Так, дощу. Давайте придумаємо казку "Як ми запросили хмаринку в гості".

Особливо цікаве природне явище — цвітіння дерев. Відгадайте загадку.

Дерева під віком
Облив хтось молоком.

Чи не правда, влучно сказано про квітіння дерев? Чи не спробувати нам "намалювати" словами картину "Дерева квітуть"?

Дуб, береза, вільха, тополя квітуть досить своєрідно. Що нагадують їхні крони навесні? А про яке дерево йдеться у цій загадці?

Платтячко біленьке,
Сережки золотенькі,
З розплетеними косами
Умивалась росами.

(Береза).

Погладьте долоньками кору дерев і запам'ятайте, яка вона на дотик. Спробуйте визначити, в якого дерева, на ваш погляд, кора: гладенька, зморшквата, шорстка, шовковиста, слизька, цупка, пориста, лускоподібна.

Погладьте весняну травичку. Чому її називають шовковою? Погладьте пальчиками листячко дерев і запам'ятайте, яка в них "шкірка". А тепер **увага!** Проведемо конкурс "Хто найшвидше знайде листок".

Умова: знайти в лісі (парку) найшорсткіші, найцупкіші, "оксамитові" листочки. Разом з друзями придумайте казку про те, як весна деревам листочки роздавала.

Зустрінемо весну доброю трудовою справою — влаштуємо у садку на шкільному подвір'ї куточок краси — посадимо кілька дерев з гарною кроною, невеликий квітничок, в якому квіти гармонійно поєднуюватимуться за кольорами, формою.

(«Джміль», 1998, № 1)

Слухаємо весняні голоси

Послухаймо весну. Які звуки ви чуєте? Як ви гадаєте, чому весну вважають "найголоснішою", "найгомінішою" порою року? Якими звуками супроводжується пробудження весняної природи? Які з весняних звуків подобаються вам найбільше? Чому? Ось як писав **Олександр Олесь**.

Все навколо зеленіє,
Річка ллється і шумить.
Тихо, тихо вітер віє
І з травою гомонить.
Як тут всидіти у хаті,
Коли все живе, цвіте.
Скрізь дзвенять
Пташки крилаті,
Сяє сонце золоте...

Після зимової тиші весняні звуки сприймаються, як стоголоса "симфонія". Про що ж "співає" весна? Прислухаймося, як весна "відчиняє ворота" воді — які звуки ви чуєте? На підказку — загадка.

Прислухайся до шуму:
З весною він іде!
Щось тріщить, ламається,
Скрегоче і гуде.

(Льодохід).

Прислухайтесь уважно. Як можна охарактеризувати шум весняної води? Доберіть дієслова, що характеризують це явище. (Шумить, дзвенить, дзюрчить, співає, хлюпає, вирує, клекотить, булькотить, кипить тощо).

Загадка на допомогу

Прокинувся —
і відразу
До сонечка біжить,
Стрибає
по камінчиках,
Хлюпоче і дзвенить.

(Струмок).

Давайте створимо поетичний етюд "Весняний струмок". А може хтось хоче придумати казочку "Куди поспішає весняний струмок"? Розкажіть її друзям, батькам. Прислухайтесь. Ви чуєте капіж? Який настрій викликають ці звуки? Спробуйте придумати мелодію до слів "За вікном дзвенить капіж". Хтось із дорослих допоможе вам. Яка гарна, ніжна й весела пісенька!

А тепер спробуймо створити чотиривірш про весняний "оркестр", використавши такі рими: **сяє — співає; шумить — дзвенить**.

(«Джміль», 1997, № 1)